

УДК 331.45

К. М. Дідур,

к. е. н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8489-0308>

С. П. Дмитрюк,

старший викладач кафедри експлуатації машинно-тракторно парку,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2627-0557>

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.22.72

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

K. Didur,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department

of Economics, Dnipro State University of Agriculture and Economics

S. Dmitryuk,

Senior Lecturer of the Department of Safety of Vital Functions,

Dnipro State University of Agriculture and Economics

WAYS OF INCREASING THE EFFICIENCY OF LABOR PROTECTION MEASURES

Вирішення питань у сфері охорони праці на сьогоднішній день може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності заходів з охорони праці. В статті розглянуто шляхи і методи підвищення ефективності заходів з охорони праці. Для цього необхідно докорінно змінити порядок управління охороною праці. Досвід передових країн показує, що на підприємстві доцільно запровадити посаду виборного керівника — менеджера, який обирається на зборах акціонерів на два-три роки. Він буде зацікавлений у підвищенні ефективності роботи підприємства, бо від цього буде залежати його зарплата та дивіденди акціонерів. Однією з функцій держави є проведення політики, спрямованої на підвищення рівня безпеки праці на кожному робочому місці.

Практика свідчить, що ефективність діяльності з охорони праці певною мірою залежить від правильності визначення найбільш травмобезпечних об'єктів, суб'єктів господарювання та галузей виробництва, а також від рівня методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення у процесі організації та планування. Методи аналізу і планування, які використовуються ще й сьогодні у сфері охорони праці, застосовуються за стереотипними принципами і, зазвичай, не підкріплюються науково обґрунтованими розрахунками та методологією планування на основі оцінки виробничих ризиків.

У зв'язку з цим, підвищення ефективності заходів з охорони праці, особливо у небезпечних галузях економіки України, шляхом вдосконалення науково-методичних підходів до аналізу стану охорони праці, методів моделювання та прогнозування показників стану охорони праці з урахуванням оцінки ризиків настання нещасних випадків на виробництві в процесі організації та планування заходів, а також створення системи запобігання виробничим ризикам набуває особливого значення та є актуальною науково-практичною задачею, що зумовило вибір теми і цільову спрямованість цього дослідження.

В статті наведені шляхи підвищення ефективності заходів з охорони праці в аграрних підприємствах.

Solving issues in the field of labour protection today can be achieved by increasing the effectiveness of labour protection measures. The article discusses the ways and methods of increasing the effectiveness of labour protection measures. For this, it is necessary to fundamentally change the procedure for managing labour protection. The experience of advanced countries shows that it is expedient to introduce the position of an elected manager — a manager who is elected at the shareholders' meeting for two to three years — at the enterprise. He will be interested in increasing the efficiency of the enterprise, because his salary and shareholders' dividends will depend on it. One of the functions of the state is the implementation of policies aimed at increasing the level of labour safety at each workplace.

Practice shows that the effectiveness of occupational health and safety activities depends to a certain extent on the correctness of the identification of the most trauma-hazardous objects, business entities and industries, as well as on the level of methodical and informational and analytical support in the process of organization and planning. The methods of analysis and planning, which are still used today in the field of labour protection, are applied according to stereotyped principles and, usually, are not supported by scientifically based calculations and planning methodology based on the assessment of industrial risks.

In this regard, increasing the effectiveness of occupational health and safety measures, especially in dangerous sectors of the economy of Ukraine, by improving scientific and methodological approaches to the analysis of the state of occupational health and safety, methods of modelling and forecasting indicators of the state of occupational health and safety, taking into account the

assessment of the risks of accidents at work in the process of organization and planning of events, as well as the creation of a system of prevention of industrial risks acquires special importance and is an actual scientific and practical task, which led to the choice of the topic and the target orientation of this research.

The article describes ways to increase the effectiveness of labour protection measures in agricultural enterprises.

Ключові слова: охорона праці, ефективність, система управління, нещасний випадок, планування, організація, контроль.

Key words: labor protection, efficiency, management system, accident, planning, organization, control.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вирішення питань у сфері охорони праці на сьогоднішній день може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності заходів з охорони праці. Існуючий порядок управління підприємствами, коли всі важелі управління знаходяться у однієї особи (керівника), застарів. Цей порядок пригнічує ініціативу і продуктивність праці в трудових колективах. Необхідно докорінно змінити порядок управління охороною праці [3]. Ключовою функцією держави є проведення політики, спрямованої на підвищення рівня безпеки праці на кожному робочому місці.

Однією з головних проблем є те, що в нашій країні фінансування в сфері охорони праці спрямовується переважно на подолання наслідків небезпечних і шкідливих умов праці, а не на їх попередження та проведення профілактичних заходів. Одночасно рівень витрат на охорону праці в загальному обсязі валового внутрішнього продукту та промислової продукції залишається на постійно значному рівні.

Крім того, треба відмітити, що для запобігання нещасним випадкам на виробництві, викликаних умовами праці, необхідним є проведення профілактичних заходів. Практика свідчить, що ефективність заходів з охорони праці певною мірою залежить від правильності визначення найбільш травмонебезпечних об'єктів, суб'єктів господарювання та галузей виробництва, а також від рівня методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення у процесі організації та планування. Методи аналізу і планування, які використовуються ще й сьогодні у сфері охорони праці, застосовуються за стереотипними принципами і, зазвичай, не підкріплюються науково обґрунтованими розрахунками та методологією планування на основі оцінки виробничих ризиків.

У зв'язку з цим, підвищення ефективності заходів з охорони праці, особливо у небезпечних галузях економіки України, шляхом вдосконалення науково-методичних підходів до аналізу стану охорони праці, методів моделювання та прогнозування показників стану охорони праці з урахуванням оцінки ризиків настання нещасних випадків на виробництві в процесі організації та

планування заходів, а також створення системи запобігання виробничим ризикам набуває особливого значення та є актуальною науково-практичною задачею, що зумовило вибір теми і цільову спрямованість цього дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вагомий внесок у розвиток системи управління охороною праці як на державному рівні так і на виробничому, а також планування, організації та координації робіт з охорони праці внесли наступні вчені: Л.Б. Баранник [1], А.С. Беліков, С.Г. Годяєв, С.П. Дмитрюк [2], О.В. Насібова [5], К.В. Павлюк [6], М.М. Руженський [7]. Результати цих досліджень дали змогу суттєво поліпшити стан охорони праці, але в сучасних умовах необхідно розроблення нових методів, які дозволять враховувати особливості сьогодення. Опрацювання публікацій цих авторів та використання інформаційних технологій дозволило сформулювати шляхи ефективності діяльності з охорони праці та використати їх для оцінки результативності діяльності та прийняття управлінських рішень. Віддаючи належне їх науковим напрацюванням з цієї проблематики, слід зауважити, що дослідження теоретичних аспектів розвитку системи управління сучасного підприємства ще не має координованого і системного характеру.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням полягає в розробці та реалізації шляхів і методів підвищення ефективності діяльності з охорони праці шляхом розроблення механізмів запобігання виробничим ризикам, що базуються на принципах усунення небезпек, оцінюванні, контролі та управлінні ризиками та проведенні вдосконаленого нагляду за станом охорони праці.

Предмет досліджень — механізми формування та функціонування системи запобігання виробничим ризикам і заохочення роботодавців до створення безпечних і здорових умов праці, а також приведення її у відповідність до норм ЄС з безпеки та гігієни праці шляхом підвищення ефективності заходів та конт-

рольно-наглядової діяльності з питань охорони праці на підприємствах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогодні в Україні існує державна система охорони праці, яка на законодавчому рівні визначена Законом України "Про охорону праці", Кодексом законів про працю України, Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, дотримання яких дає змогу роботодавцю створити на виробництві безпечні та здорові умови праці [3], [4].

Сучасний стан умов та безпеки праці характеризується наявністю та зростанням питомої ваги небезпечних і шкідливих виробничих факторів у загальній системі виробничих факторів, які обумовлюють ризики ушкодження для здоров'я та життя працюючих. Кількість працівників, які працюють у несприятливих умовах праці, залишається високою і коливається в окремих видах економічної діяльності від 25 до 60%.

Соціальне значення охорони праці полягає у сприянні росту ефективності суспільного виробництва шляхом безперервного вдосконалення і поліпшення умов праці, підвищення їх безпеки, зниження виробничого травматизму і профзахворювань і проявляється у зростанні продуктивності праці, збереженні трудових ресурсів та збільшенні сукупного національного продукту [2].

Зростання продуктивності праці відбувається в результаті збільшення фонду робочого часу завдяки скороченню внутрішньо-змінних простоїв шляхом ліквідації мікротравм або зниження їх кількості, а також завдяки запобіганню передчасного стомлення шляхом раціоналізації і покращення умов праці та введенню оптимальних режимів праці і відпочинку та інших заходів, які сприяють підвищенню ефективності використання робочого часу.

Збереження трудових ресурсів і підвищення професійної активності працюючих відбувається завдяки покращенню стану здоров'я і подовженню середньої тривалості життя шляхом покращення умов праці, що супроводжується високою трудовою активністю і підвищенням виробничого стажу. Підвищується професійний рівень також завдяки зростанню кваліфікації і майстерності.

Економічне значення охорони праці визначається ефективністю заходів з покращення умов і підвищення безпеки праці та є економічним виразом соціальної значущості охорони праці. Тоб-

то, економічне значення охорони праці оцінюється за результатами, отриманими при зміні соціальних показників шляхом впровадження заходів з покращення умов праці: підвищення продуктивності праці; зниження непродуктивних витрат часу і праці; збільшення фонду робочого часу; зниження витрат, пов'язаних з плінністю кадрів через умови праці тощо [2].

Збільшення фонду робочого часу і ефективність використання обладнання досягається шляхом зниження простоїв протягом зміни внаслідок погіршення самопочуття через умови праці та мікротравми. При комплексній дії на людину декількох шкідливих виробничих чинників простої на робочому місці можуть досягати 20—40% за зміну через виробничий травматизм та погане самопочуття. Зростання непродуктивних витрат часу, а значить, і праці, обумовлюється також поганою організацією робочих місць: без урахування ергономічних вимог виникає необхідність виконання зайвих рухів та докладання додаткових фізичних зусиль через незручне положення, невдале розташування органів управління обладнанням і невдале конструктивне оформлення робочих місць. У результаті поліпшення умов праці нормалізується психологічний клімат в трудовому колективі, підвищується налагодженість в роботі, зростає продуктивність праці [1].

Збільшення фонду робочого часу досягається скороченням цілодобових втрат на виробничий травматизм та неявки на роботу. Шкідливі умови праці суттєво впливають не тільки на виникнення професійних захворювань, а й на виникнення і тривалість загальних захворювань.

Економії матеріальних втрат можна досягти шляхом відміни пільг та компенсацій за несприятливі умови праці через недотримання відповідних санітарно-гігієнічних вимог і правил безпеки до робочих місць. Дотримання таких вимог дає можливість повністю або частково відмінити такі пільги, як: скорочений робочий час і додаткова відпустка; підвищення тарифної ставки та пільгової пенсії; лікувально-профілактичне харчування і безкоштовна видача молока. Всі ці пільги пов'язані зі значними трудовими втратами і супроводжуються виплатами додаткових коштів за фактично не відпрацьований час [5].

На підприємствах спостерігається висока плінність кадрів серед працівників, робота яких пов'язана з важкою фізичною працею, несприятливими санітарно-гігієнічними умовами, монотонністю виробничого процесу. Із загальної кількості працівників, які звільняються за власним бажанням, від 10 до 25% складають особи, яких не влаштовують несприятливі умови праці.

Таким чином розробка заходів щодо попередження виробничого травматизму та нещасних випадків є головною метою у галузі охорони праці. Загалом зазначимо, що комплекс заходів, спрямованих на забезпечення задовільних та безпечних умов праці, повинен розвиватися гармонійно із зростанням обсягів виробництва продукції, а в ідеалі — дещо їх випереджати.

З метою ефективного проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, які загрожують життю і здоров'ю працюючих, Міністерством промислової політики України та Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійної захворюваності України розроблено програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Програмою передбачено:

1. Вивчення умов праці працюючих — виявлення та усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів на робочих місцях;

2. Проведення аналізу за ступенями шкідливості у тих галузях економіки, де за останні роки зафіксовано найбільший рівень травматизму та професійної захворюваності, а також заходи щодо впливу шкідливих та небезпечних факторів у даних галузях, а саме: поліпшення організаційних заходів з охорони праці; модернізації чи заміни обладнання та технологій; медико-профілактичних заходів; застосування засобів колективного та індивідуального захисту працюючих на робочих місцях [7].

Політику підприємства щодо охорони праці можна визначити як: забезпечення здорових та безпечних умов праці; зниження ступеня ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві та профзахворювань з урахуванням соціальної відповідальності, економічної доцільності та технічних можливостей; установлення персональної відповідальності кожного працівника за порушення покладених на нього обов'язків з охорони праці.

Для реалізації цієї політики, мету в галузі охорони праці можна визначити як досягнення рівня припустимого ризику виникнення нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань за рахунок: забезпечення моніторингу впливу шкідливих і небезпечних виробничих факторів на працюючих та усунення, у першу чергу, найбільш небезпечних з них; залучення працівників до активної участі в управлінні охороною праці; постійного розгляду керівником підприємства та керівниками структурних підрозділів стану умов та безпеки праці разом із вирішенням виробничих питань; підве-

дення підсумків виконання планів з охорони праці за участі керівника підприємства [2].

Проблеми у сфері охорони праці передбачається розв'язати шляхом:

— підвищення ефективності державного управління охороною праці, зокрема шляхом приведення нормативно-правової бази у сфері охорони праці у відповідність із сучасними вимогами та законодавством ЄС;

— удосконалення системи державного нагляду і громадського контролю за додержанням вимог законодавства з охорони праці, оптимізації діяльності структурних підрозділів з охорони праці центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

— удосконалення державного управління охороною праці через реформування державних органів управління охороною праці;

— проведення моніторингу розроблення, впровадження та функціонування систем управління охороною праці на державному, галузевому та регіональному рівні, зокрема шляхом застосування принципів управління професійними та виробничими ризиками;

— дерегуляції підприємницької діяльності шляхом спрощення дозвільної системи у сфері охорони праці та запровадження декларативного принципу нагляду за станом охорони праці та промислової безпеки на підприємствах;

— розроблення та впровадження механізму економічного стимулювання роботодавців залежно від рівня безпеки, травматизму, професійної захворюваності та фактичного стану охорони праці на виробництві;

— підвищення рівня відповідальності роботодавців за створення безпечних і здорових умов праці, своєчасність подання достовірної інформації про стан охорони праці на підприємствах;

— удосконалення системи ведення обліку та проведення аналізу даних про випадки травматизму на виробництві та професійних захворювань;

— удосконалення механізму виявлення фактів приховування випадків травматизму на виробництві та професійних захворювань;

— розроблення та впровадження у діюче виробництво інноваційних технологій, нових видів засобів індивідуального та колективного захисту з використанням сучасних матеріалів, наукових досягнень у сфері охорони праці;

— відновлення та модернізації медичних служб на виробництві, у тому числі з важкими, шкідливими та небезпечними умовами праці, забезпечення розвитку системи медико-санітарної допомоги працівникам, розроблення та вдосконалення методів діагностики, профілактики і лікування професійних захворювань;

— розроблення державних вимог до системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з питань охорони праці;

— розроблення та впровадження сучасних технологій, новітніх методик навчання, галузевих стандартів освіти, видання навчальних програм, підручників, довідників, навчально-методичних та навчально-наочних посібників, електронних засобів навчання, призначених для вдосконалення системи підготовки фахівців у сфері охорони праці, зокрема тих, які виконують роботи підвищеної небезпеки та роботи, де є потреба у професійному доборі;

— розроблення та впровадження моделі навчального семінару з питань охорони праці для суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу під час їх державної реєстрації;

— розширення системи інформаційного забезпечення громадськості з питань охорони праці;

— підвищення рівня культури безпеки праці шляхом пропагування безпеки праці та способів запобігання виникненню ризиків виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій на виробництві, формування відповідального ставлення працівників до особистої безпеки та безпеки оточуючих, а також до виробничого середовища та навколишнього природного середовища;

— підвищення рівня наукових і науково-технічних досліджень стану охорони праці, розв'язання проблем профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань, координації науково-технічної діяльності у цій сфері та забезпечення впровадження в практику позитивних результатів такої діяльності;

— використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду з питань поліпшення умов і безпеки праці на основі міжнародного співробітництва.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Згідно з законом "Про охорону праці" власник розробляє (за участю профспілок) і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення рівня охорони праці, профілактики виробничого травматизму, профзахворювань та аварій [1].

Отже, ми пропонуємо застосовувати такі заходи щодо підвищення ефективності заходів з охорони праці, що дозволять знизити кількість випадків виробничого травматизму, та підвищити ефективність системи управління охороною праці на рівні підприємства, а саме: проведення навчання та інструктажу з охорони праці, вироб-

ничої санітарії, пожежної безпеки; застосування комп'ютерних методів прикладного та інструментального забезпечення, що значно підвищують якість навчального процесу; використання необхідної інформації з ресурсів мережі Інтернет, правових систем; активні методи навчання, що значно підвищують ефективність засвоєння інформації; стимулювання охорони праці як інструмент підвищення ефективності управління персоналом; удосконалення системи контролю та перевірки отриманих під час навчання та інструктажу знань та системи допуску до роботи, побудованій на базі результатів перевірки знань; сформувані сучасне безпечне та здорове виробниче середовище; мінімізувати ризики виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій на виробництві; забезпечити скорочення соціальних і економічних втрат від негативних наслідків на виробництві; забезпечити ста- ле зростання національної економіки [6].

Ефективність заходів з охорони праці забезпечується шляхом оптимізації матеріально-технічних, фінансових, трудових витрат, спрямованих на поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, для забезпечення реалізації конституційного права громадян на належні, безпечні та здорові умови праці, збереження та розвиток трудового потенціалу держави.

Шляхи підвищення ефективності діяльності з охорони праці будуть наступними:

1. Доведення рівня обладнання машин, механізмів, устаткування інженерно технічними засобами до 100%.

2. Повне забезпечення працюючих засобами індивідуального та колективного захисту, спецодягом, спецвзуттям, м'якими та знежкоджуючими засобами.

3. Приведення технологічної документації відповідно до вимог стандартів.

4. Забезпечення безпеки будівель та споруд відповідно до вимог стандартів безпеки.

5. Проведення атестації робочих місць на відповідність їх нормативним актам про охорону праці.

6. Впровадження заходів щодо усунення безпосереднього контакту працівників із шкідливими речовинами й матеріалами, а також іншими несприятливими та небезпечними факторами виробництва.

7. Використання на виробництві систем автоматичного контролю та сигналізації наявності шкідливих і небезпечних виробничих факторів, а також пристроїв аварійного вимкнення виробничого устаткування та комунікацій в разі виникнення небезпеки для працюючих.

8. Упровадження устаткування та пристроїв, що забезпечують захист працюючих від ураження електричним струмом та від дії статистичної електрики, а також розрядів блискавки.

9. Обладнання спеціальних механізмів, пристроїв та площадок, які забезпечують зручне та безпечно виконання робіт на висоті.

10. Приведення рівнів шуму, вібрації, ультразвуку, іонізуючих та інших шкідливих випромінювань на робочих місцях у відповідність до вимог чинних нормативних актів.

11. Розроблення, виготовлення й монтаж нових, а також реконструкція діючих загальних та місцевих вентиляційних систем, пристроїв кондиціонування повітря, газозовловувальних пристроїв.

12. Реконструкція систем природного та штучного освітлення робочих місць; систем опалення, теплових, водяних, повітряних завіс та повітряних душів, утеплення дверей, вікон, підлог у діючому виробництві.

13. Механізація прибирання виробничих приміщень, у тому числі стружки та інших відходів виробництва, очищення повітропроводів, освітлювальної арматури, вікон, світлових ліхтарів тощо.

14. Приведення пожежонебезпечних діляниць відповідно до вимог нормативно-правових актів.

15. Реконструкція евакуаційних виходів та місць масового переходу працюючих.

16. Забезпечення достатнього рівня знань працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці та розуміння ними небезпечності шкідливих та небезпечних виробничих факторів для їхнього життя та здоров'я, а також для життя і здоров'я людей, що їх оточують.

17. Облаштування та забезпечення функціонування кімнат психологічного розвантаження, оздоровчих кімнат, процедурних тощо.

18. Заохочення трудових колективів і окремих осіб, які плідно працюють над поліпшенням стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

19. Проведення попереднього та періодичних медичних оглядів працюючих, оплата медичних послуг спеціалістів з діагностики та лікування для працівників, які потерпіли внаслідок професійних захворювань та нещасних випадків на виробництві.

Література:

1. Баранник Л. Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення: теоретичний аспект. Вісник ДДФА. Економічні науки. 2014. № 1. С. 8—15.

2. Беликов А. С., Дмитрюк С. П., Годяев С. Г. Охрана труда в агропромышленном комплексе Украины. Черкассы: Чабаненкол Ю.А., 2014. 645 с.

3. Закон України "Про загальнообов'язкове соціальне страхування" №. 4981-1 від 18 липня 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4981-1#Text>

4. Закон України "Про соціальні послуги" 17.01.2019 р. № 2671-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

5. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. Економіка та держава, 2019. № 8. С. 35—40.

6. Павлюк К. В., Степанова О. В. Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні. Фінанси України. № 6. 2012. С. 15—29.

7. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. дис. на здобуття наукового ступеня д.е.н. К.: 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.01/2016/Ruzhenskyj_diss.PDF

References:

1. Barannik, L. B. (2014), "Financial support of the system of social protection of the population: the theoretical aspect", Visnyk DDFa. Ekonomichni nauky, vol. 1, pp. 8—15.

2. Belikov, A.S. Godyaev S.G. and Dmitryuk, S.P. (2014), Ohrana truda v agropromyshlennom komplekse Ukrainy [Labor protection in the agro-industrial complex of Ukraine], Chabanenkol Yu.A., Cherkasy, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine, (2016), The Law of Ukraine "About compulsory insurance", available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4891-1#Text>. (Accessed 7 November 2022).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine, (2016), The Law of Ukraine "About social services", available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>. (Accessed 7 November 2022).

5. Nasibova, O. V. (2019), "Theoretical aspects of financial support of social protection of the population", Ekonomika ta derzhava, vol. 8, pp. 35—40.

6. Pavlyuk, K. V. and Stepanova, O. V. (2012), "Modernization of the social protection system in the context of accumulation of social capital in Ukraine", Finansy Ukrainy, vol. 6, pp. 15—29.

7. Ruzhenskyj, M. M. (2016), "Transformation of social protection institutions for population in transition economy", Abstract of Ph.D. dissertation, Kyiv, Ukraine, available at: <https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.01/2016/Ruzhenskyjdiss.DF> (Accessed 7 November 2022).

Стаття надійшла до редакції 07.11.2022 р.